સહસ્રાવધાનિશ્રીમુનિસુન્દરસૂરિવિરચિત

અધ્યાત્મ કલ્પદ્રુમ

જયશ્રીરાંતરારીણાં, લેભે યેન પ્રશાંતિતઃ।
તં શ્રીવીરજિનં નત્વા, રસઃ શાંતો વિભાવ્યતે ॥૧॥
સર્વમંગલનિધૌ હૃદિ યસ્મિન્,
સંગતે નિરુપમં સુખમેતિ।
મુક્તિશર્મ ચ વશીભવતિ દ્રાક્,
તં બુધા ભજત શાંતરસેંદ્રમ્ ॥૨॥
સમતૈકલીનચિત્તો, લલનાપત્યસ્વદેહમમતામુક્।
વિષયકષાયાદ્યવશઃ શાસ્ત્રગુણૈર્દમિતચેતસ્કઃ ॥૩॥
વૈરાગ્યશુદ્ધધર્મા દેવાદિસતત્ત્વવિદ્વિરતિધારી।
સંવરવાન્ શુભવૃત્તિઃ સામ્યરહસ્યં ભજ શિવાર્થિન્ ॥૪॥ યુગ્મમ્।

અથ પ્રથમઃ સમતાધિકારઃ

ચિત્તબાલક મા ત્યાક્ષીરજસ્રં ભાવનૌષધીઃ।
યત્ત્વાં દુર્ધ્યાનભૂતાનછલયન્તિ છલાન્વિષઃ ॥૫॥
યદિંદ્રિયાર્થૈઃ સકલૈઃ સુખં સ્યાન્નરેન્દ્રચક્રિત્રિદશાધિપાનામ્।
તદ્બિંદવત્યેવ પુરો હિ સામ્યસુધાંબુધેસ્તેન તમાદ્રિયસ્વ ॥૬॥
અદૃષ્ટવૈચિત્ર્યવશાજ્જગજ્જને,
વિચિત્રકર્માશયવાગ્વિસંસ્થુલે।
ઉદાસંવૃત્તિસ્થિતચિત્તવૃત્તયઃ,
સુખં શ્રયંતે યતયઃ ક્ષતાર્તયઃ ॥૭॥
વિશ્વજંતુષુ યદિ ક્ષણમેકં, સામ્યતો ભજસિ માનસ મૈત્રીમ્।
તત્સુખં પરમમત્ર પરત્રાપ્યશ્નુષે ન યદભૂત્તવ જાતુ ॥૮॥
ન યસ્ય મિત્રં ન ચ કોડપિ શત્રુર્નિજઃ
પરો વાપિ ન કશ્ચનાસ્તે।
ન ચેન્દ્રિયાર્થેષુ રમેત ચેતઃ
કષાયમુક્તઃ પરમઃ સ યોગી ॥૯॥
ભજસ્વ મૈત્રીં જગદઙ્ગિરાશિષુ,
પ્રમોદમાત્મન્ ગુણિષુ ત્વશેષતઃ।
ભવાર્તિદીનેષુ કૃપારસં સદાપ્યુદાસ-
ાવૃત્તિં ખલુ નિર્ગુણેષ્વપિ ॥૧૦॥
મૈત્રી પરસ્મિન્ હિતધીઃ સમગ્રે, ભવેત્પ્રમોદો ગુણપક્ષપાતઃ।
કૃપા ભવાર્ત્તે પ્રતિકર્તુમીહોપેક્ષૈવ માધ્યસ્થ્યમવાર્યદોષે ॥૧૧॥
પરહિતચિન્તામૈત્રી, પરદુઃખવિનાશિની તથા કરુણા।
પરસુખતુષ્ટિર્મુદિતા, પરદોષોપેક્ષણમુપેક્ષા ॥૧૨॥
મા કાર્ષીત્કોડપિ પાપાનિ, મા ચામૂત્કોડપિ દુઃખિતઃ।
મુચ્યતાં જગદપ્યેષા, મતિર્મૈત્રી નિગદ્યતે ॥૧૩॥
અપાસ્તાશેષદોષાણાં, વસ્તુતત્ત્વાવલોકિનામ્।
ગુણેષુ પક્ષપાતો યઃ, સ પ્રમોદઃ પ્રકીર્તિતઃ ॥૧૪॥
દીનેષ્વાર્તેષુ ભીતેષુ, યાચમાનેષુ જીવીતમ્।

પ્રતિકારપરા બુદ્ધિઃ, કારુણ્યમભિધીયતે ॥૧૫॥
ક્રૂરકર્મસુ નિશંકં દેવતાગુરુનિંદિષુ।
આત્મશંસિષુ, યોપેક્ષા, તન્માધ્યસ્થ્યમુદીરિતમ્ ॥૧૬॥
ચેતનેતરગતેષ્વખિલેષુ,
સ્પર્શરૂપરવગંધરસેષુ।
સામ્યમેષ્યતિ યદા તવ ચેતઃ,
પાણિગં શિવસુખં હિ યદાત્મન્ ॥૧૭॥
કે ગુણાસ્તવ યતઃ સ્તુતિમિચ્છસ્યભ્દુતં
કિમકૃથા મદવાન્ યત્।
કૈર્ગતા નરકભીઃ સુકૃતૈસ્તે,
કિં જિતઃ પિતૃપતિર્યદચિન્તઃ ॥૧૮॥
ગુણસ્તવૈર્યો ગુણિનાં પરેષા-
માક્રોશનિંદાદિભિરાત્મનશ્ચ।
મનઃ સમં શીલતિ મોદતે વા,
ખિદ્યે ત ચ વ્યત્યયતઃ સ વેત્તા ॥૧૯॥
ન વેત્સિ શત્રૂન્ સુહૃદશ્ચ નૈવ,
હિતાહિતે સ્વં ન પરં ચ જન્તોઃ।
દુખં દ્વિષન્ વાંછસિ શર્મ
ચૈતન્નિદાનમૂઢઃ કથમાપ્સ્યસીષ્ટમ્ ॥૨૦॥
કૃતી હિ સર્વં પરિણામરમ્યં,
વિચાર્ય ગૃહ્ણાતિ ચિરસ્થિતીહ।
ભવાન્તરેઽનન્તસુખાપ્તયે તદ્,
આત્મન્ કિમાચારમિમં જહાસિ ॥૨૧॥
નિજઃ પરો વેતિ કૃતો વિભાગો, રાગદિભિસ્તેત્વરયસ્તવાત્મન્।
ચતુર્ગતિક્લેશવિધાનતસ્તત્,
પ્રમાણયન્નસ્યરિનિર્મિતં કિમ્ ॥૨૨॥
અનાદિરાત્મા ન નિજઃ પરો વા,
કસ્યાપિ કશ્ચિન્ન રિપુઃ સુહૃદ્વા।
સ્થિરા ન દેહાકૃતયોઽણવશ્ચ,
તથાપિ સામ્યં કિમુપૈષિ નૈષુ ॥૨૩॥
યથા વિદાં લેપ્યમયા ન તત્ત્વાત્,
સુખાય માતાપિતૃપુત્રદારાઃ।
તથા પરેઽપીહ વિશીર્ણતત્તદાકાર-
મેતદ્ધિ સમં સમગ્રમ્ ॥૨૪॥
જાનન્તિ કામાન્નિખિલાઃ સસંજ્ઞાઃ,
અર્થં નરાઃ કેઽપિ ચ કેઽપિ ધર્મમ્।
જૈનં ચ કેચિદ્ ગુરુદેવશુદ્ધં,
કેચિત્ શિવં કેઽપિ ચ કેઽપિ સામ્યમ્ ॥૨૫॥
સ્નિહ્યન્તિ તાવદ્ધિ નિજા નિજેષુ,
પશ્યન્તિ યાવન્નિજમર્થમેભ્યઃ।

jainuniversity.org
सर्व ज्ञानाय भवतु

ઇમાં ભવેऽત્રાપિ સમીક્ષ્ય રીતિં,
સ્વાર્થે ન કઃ પ્રેત્ય હિતે યતેત ॥૨૬॥
સ્વપ્નેંદ્રજાલાદિષુ યદ્વદાપ્તૈ રોષશ્ચ,
તોષશ્ચ મુધા પદાર્થૈઃ।
તથા ભવેऽસ્મિન્ વિષયૈઃ સમસ્તૈરેવં,
વિભાવ્યાત્મલયેऽવધેહિ ॥૨૭॥
એષ મે જનયિતા જનનીયં,
બન્ધવઃ પુનરિમે સ્વજનાશ્ચ।
દ્રવ્યમેતદિતિ જાતમમત્વો,
નૈવ પશ્યસિ કૃતાંતવશત્વમ્ ॥૨૮॥
નો ધનૈઃ પરિજનૈઃ સ્વજનૈર્વા,
દૈવતૈઃ પરિચિતૈરપિ મન્ત્રૈઃ।
રક્ષ્યતેऽત્ર ખલુ કોऽપિ કૃતાંતાન્નો,
વિભાવયસિ મૂઢ કીમેવમ્ ॥૨૯॥
તૈર્ભવેऽપિ યદહો સુખમિચ્છંસ્તસ્ય,
સાધનતયા પ્રતીભાતૈઃ।
મુહ્યસિ પ્રતિકલં વિષયેષુ,
પ્રીતિમેષિ ન તુ સામ્યતત્ત્વે ॥૩૦॥ (અર્થતો યુગ્મમ્)
કિં કષાયકલુષં કુરુષે સ્વં,
કેષુ ચીન્નનુ મનોऽરીધિયાત્મન્।
તેऽપી તે હિ જનકાદીકરૂપૈરીષ્ટતાં,
દધુરનન્તભવેષુ ॥૩૧॥
યાંશ્ચ શોચસિ ગતાઃ કીમિમે મે,
સ્નેહલા ઇતી ધિયા વિધુરાત્મા।
તૈર્ભવેષુ નીહતસ્ત્વમનંતેષ્વેવ,
તેऽપિ નિહતા ભવતા ચ ॥૩૨॥
ત્રાતું ન શક્યા ભવદ્દુઃખતો યે,
ત્વયા ન યે ત્વામપિ પાતુમીશાઃ।
મમત્વમેતેષુ દધન્મુધાત્મન્,
પદે પદે કિં શુચમેષિ મૂઢ ॥૩૩॥
સચેતનાઃ પુદ્ગલપિંડજીવા,
અર્થાઃ પરે ચાણુમયા દ્વયેऽપિ।
દધત્યનંતાન્ પરીણામભાવાંસ્તત્તેષુ,
કસ્ત્વર્હતિ રાગરોષૌ ॥૩૪॥

અથ દ્વિતીયઃ સ્ત્રીમમત્વમોચનાધિકારઃ

મુહ્યસિ પ્રણયચારુગિરાસુ,
પ્રીતિતઃ પ્રણયિનીષુ કૃતિંસ્ત્વમ્।
કિં ન વેત્સિ પતતાં ભવાર્દ્ધૌ,
તા નૃણાં ખલુ શિલા ગલબદ્ધાઃ ॥૧॥
ચર્માસ્થિમજ્જાન્ત્રવસાસ્રમાંસા-

jainuniversity.org
ર્વ જ્ઞાનાય ભવતુ

મેધ્યાદ્યશુચ્યસ્થિરપુદ્ગલાનામ્।
સ્ત્રીદેહપિંડાકૃતિસંસ્થિતેષુ,
સ્કંધેષુ કિં પશ્યસિ રમ્યમાત્મન્ ॥૨॥
વિલોક્ય દૂરસ્થમમેધ્યમલ્પં, જુગુપ્સસે મોટિતનાસિકસ્ત્વમ્।
ભૃતેષુ તેનૈવ વિમૂઢ યોષાવપુઃષુ તત્કિં કુરુષેઽભિલાષમ્ ॥૩॥
અમેધ્યમાંસાસ્રવસાત્મકાનિ, નારીશરીરાણિ નિષેવમાણાઃ।
ઇહાપ્યપત્યદ્રવિણાદિચિંતાતાપાન્ પરત્ર પ્રતિ દુર્ગતીંશ્ચ ॥૪॥
અઙ્ગેષુ યેષુ પરિમુહ્યસિ કામિનીનાં,
ચેતઃ પ્રસીદ વિશ ચ ક્ષણમંતરેષામ્।
સમ્યક્ સમીક્ષ્ય વિરમાશુચિપિંડકેભ્યસ્તેભ્યશ્ચ શુચ્યશુચિવસ્તુવિચારમિચ્છન્ ॥૫॥
વિમુહ્યસિ સ્મેરદૃશઃ સુમુખ્યા,
મુખેક્ષણાદીન્યભિવીક્ષમાણઃ।
સમીક્ષસે નો નરકેષુ તેષુ,
મોહોદ્ભવા ભાવિકદર્થનાસ્તાઃ ॥૬॥
અમેધ્યભસ્ત્રા બહુરંધ્રનિર્યન્મલાવિલોદ્યત્કૃમિજાલકીર્ણા।
ચાપલ્યમાયાનૃતવંચિકા સ્ત્રી, સંસ્કારમોહાન્નરકાવ્ય ભુક્તા ॥૭॥
નિર્ભૂમિર્વિષકંદલી ગતદરી વ્યાઘ્રી નિરાહ્વો મહાવ્યાધિર્મૃત્યુરકારણશ્ચ લલનાઽનભ્રા ચ વજ્રાશનિઃ।
બંધુસ્નેહવિઘાતસાહસમૃષાવાદાદિસંતાપભૂઃ, પ્રત્યક્ષાપિ ચ રાક્ષસીતિ બિરુદૈઃ ખ્યાતાઽઽગમે ત્યજ્યતામ્
॥૮॥

અથ તૃતીયોઽપત્યમમત્વમોચનાધિકારઃ

મા ભૂરપત્યાન્યવલોકમાનો,
મુદાકુલો મોહનૃપારિણા યત્।
ચિક્ષિપ્સયા નારકચારકેઽસિ,
દૃઢં નિબદ્ધો નિગડૈરમીભિઃ ॥૧॥
આજીવિતં જીવ ભવાન્તરેઽપિ વા,
શલ્યાન્યપત્યાનિ ન વેત્સિ કિં હૃદિ।
ચલાચલૈર્યૈર્વિવિધાર્તિદાનતોઽનિશં,
નિહન્યેત સમાધિરાત્મનઃ ॥૨॥
કુક્ષૌ યુવત્યાઃ કૃમયો વિચિત્રા,
અપ્યસ્રશુક્રપ્રભવા ભવન્તિ।
ન તેષુ તસ્યા નહિ તત્પતેશ્ચ,
રાગસ્તતોઽયં કિમપત્યકેષુ ॥૩॥
ત્રાણાશક્તેરાપદિ સંબંધાનંત્યતો મિથોઽઙ્ગવતામ્।
સંદેહાચ્ચોપકૃતેર્માપત્યેષુ સ્નિહો જીવ ॥૪॥

અથ ચતુર્થો ધનમમત્વમોચનાધિકારઃ

યાઃ સુખોપકૃતિકૃત્વધિયા ત્વં,
મેલયન્નસિ રમા મમતાભાક્।
પાપ્મનોઽધિકરણત્વત એતા,
હેતવો દદતિ સંસૃતિપાતમ્ ॥૧॥

jainuniversity.org
सर्व ज्ञानाय भवतु

યાનિ દ્વિષામપ્યુપકારકાણિ,
સર્પોન્દુરાદિષ્વપિ યૈર્ગતિશ્ચ।
શક્યા ચ નાપન્મરણામયાદ્યા,
હન્તું ધનેષ્વેષુ ક એવ મોહઃ ।।૨।।
મમત્વમાત્રેણ મનઃપ્રસાદસુખં,
ધનૈરલ્પકમલ્પકાલમ્।
આરંભપાપૈઃ સુચિરં તુ દુઃખં,
સ્યાદુર્ગતૌ દારુણમિત્યવેહિ ।।૩।।
દ્રવ્યસ્તવાત્મા ધનસાધનો,
ન ધર્મોડપિ સારંભતયાતિશુદ્ધઃ।
નિઃસંગતાત્મા ત્વતિશુદ્ધયોગાત્,
મુક્તિશ્રિયં યચ્છતિ તદ્દ્ભવેડપિ ।।૪।।
ક્ષેત્રવાસ્તુધનધાન્યગવાશ્વૈર્મેલિતૈઃ
સનિધિભિસ્તનુભાજામ્।
ક્લેશપાપનરકાભ્યધિકઃ સ્યાત્કો,
ગુણો ન યદિ ધર્મનિયોગઃ ।।૫।।
આરંભૈર્ભરિતો નિમજ્જતિ યતઃ પ્રાણી ભવાંભોનિધાવીહંતે કુનૃપાદયશ્ચ પુરુષા યેન ચ્છલાદ્બાધિતુમ્।
ચિંતાવ્યાકુલતાકૃતેશ્ચ હરતે યો ધર્મકર્મસ્મૃતિં, વિજ્ઞા!
ભૂરિપરિગ્રહં ત્યજત તં ભોગ્યં પરૈઃ પ્રાયશઃ ।।૬।।
ક્ષેત્રેષુ નો વપસિ યત્સદપિ સ્વમેતદ્યાતાસિ,
તત્પરભવે કિમિદં ગૃહીત્વા।
તસ્યાર્જનાદિજનિતાઘચયાર્જિતાત્તે,
ભાવી કથં નરકદુઃખભરાચ્ચમોક્ષઃ ।।૭।।

અથ પંચમો દેહમમત્વમોચનાધિકારઃ

પુષ્ણાસિ યં દેહમધાન્યચિંતયંસ્તવોપકારં,
કમયં વિધાસ્યતિ।
કર્માણિ કુર્વન્નિતિ ચિંતયાયતિં,
જગત્યયં વંચયતે હિ ધૂર્તરાટ્ ।।૧।।
કારાગૃહાદ્બહુવિધાશુચિતાદિદુઃખાન્નિર્ગંતુમિચ્છતિ,
જડોડપિ હિ તદ્વિભિદ્ય।
ક્ષિપ્તસ્તતોડધિકતરે વપુષિ સ્વકર્મવ્રાતેન,
તદ્દ્રઢયિતું યતસે કિમાત્મન્ ।।૨।।
ચેદ્વાંછસીદમવિતું પરલોકદુઃખભીત્યા,
તતો ન કુરુષે કિમુ પુણ્યમેવ।
શક્યં નરક્ષિતુમિદં હિ ન દુઃખભીતિઃ
પુણ્યં વિના ક્ષયમુપૈતિ ચ વજ્રિણોડપિ ।।૩।।
દેહે વિમુહ્ય કુરુષે કિમઘં ન વેત્સિ,
દેહસ્થ એવ ભજસે ભવદુઃખજાલમ્।
લોહાશ્રિતો હિ સહતે ઘનઘાતમગ્નિર્બાધા,

Jainuniversity.org
सर्व ज्ञानाय भवतु

ન તેઽસ્ય ચ નભોવદનાશ્રયત્વે ॥૪॥
દૃષ્ટઃ કર્મવિપાકભૂપતિવશઃ કાયાલ્વયઃ,
કર્મકૃત્, બદ્ધ્વા કર્મગુણૈર્હૃષીકચષકૈઃ પીતપ્રમાદાસવમ્।
કૃત્વા નારકચારકાપદુચિતં ત્વાં પ્રાપ્ય ચાશુ ચ્છલં,
ગન્તેતિ સ્વહિતાય સંયમભરં તં વાહયાલ્પં દદત્ ॥૫॥
યતઃ શુચીન્યપ્યશુચીભવન્તિ।
કૃમ્યાકુલાત્કાકશુનાદિભક્ષ્યાત્।
દ્રાગ્ભાવિનો ભસ્મતયા તતોઽગાત્,
માંસાદિપિંડાત્ સ્વહિતં ગૃહાણ ॥૬॥
પરોપકારોઽસ્તિ તપો જપો વા,
વિનશ્વરાદ્યસ્ય ફલં ન દેહાત્।
સભાટકાદલ્પદિનાપ્તગેહ-
મૃત્પિંડમૂઢઃ ફલમશ્નુતે કિમ્ ॥૭॥
મૃત્પિંડરૂપેણ વિનશ્વરેણ,
જુગુપ્સનીયેન ગદાલયેન।
દેહેન ચેદાત્મહિતં સુસાધં,
ધર્માન્ન કિં તદ્યતસેઽત્ર મૂઢ! ॥૮॥

અથ ષષ્ઠો વિષયપ્રમાદત્યાગાધિકારઃ

અત્યલ્પકલ્પિતસુખાય કિમિન્દ્રિયાર્થૈસ્ત્વં,
મુહ્યસિ પ્રતિપદં પ્રચુર પ્રમાદઃ।
એતે ક્ષિપન્તિ ગહને ભવભીમકક્ષે,
જંતુન્ન યત્ર સુલભા શિવમાર્ગદૃષ્ટિઃ ॥૧॥
આપાતરમ્યે પરિણામદુઃખે,
સુખે કથં વૈષયિકે રતોઽસિ।
જડોઽસિ કાર્યં રચયન્ હિતાર્થી,
કરોતિ વિદ્વન્ યદુદર્કતર્કમ્ ॥૨॥
યદિન્દ્રિયાર્થૈરિહ શર્મ બિંદુવદ્યદર્ણ-
વત્સ્વઃશિવગં પરત્ર ચ।
તયોર્મિથોઽસ્તિ પ્રતિપક્ષતા કૃતિન્,
વિશેષદૃષ્ટ્યાન્યતરદ્ ગૃહાણ તત્ ॥૩॥
ભુંક્તે કથં નારકતિર્યગાદિદુઃખાનિ,
દેહીત્યવધેહિ શાસ્ત્રૈઃ।
નિવર્તતે તે વિષયેષુ તૃષ્ણા,
બિભેષી પાપપ્રચયાચ્ચ યેન ॥૪॥
ગર્ભવાસનરકાદિવેદનાઃ,
પશ્યતોઽનવરતં શ્રુતેક્ષણૈઃ।
નો કષાયવિષયેષુ માનસં,
શ્લિષ્યતે બુધ વિચિંતયેતિ તાઃ ॥૫॥
વધ્યસ્ય ચૌરસ્ય યથા પશોર્વા,

jainuniversity.org
ज्ञानाय भवतु

સંપ્રાપ્યમાણસ્ય પદં વધસ્ય।
શનૈઃ શનૈરેતિ મૃતિઃ સમીપં,
તથાખિલસ્યેતિ કથં પ્રમાદઃ ॥૬॥
બિભેષિ જંતો! યદિ દુઃખરાશેસ્તદિં-
દ્રિયાર્થેષુ રતિં કૃથા મા।
તદુદ્ભવં નશ્યતિ શર્મ યદ્રાક્,
નાશે ચ તસ્ય ધ્રુવમેવ દુઃખમ્ ॥૭॥
મૃતઃ કિમુ પ્રેતપતિર્દુરામયા,
ગતાઃ ક્ષયં કિં નરકાશ્ચ મુદ્રિતાઃ।
ધ્રુવાઃ કિમાયુર્ધનદેહબંધવઃ,
સકૌતુકો યદ્વિષયૈર્વિમુહ્યસિ ॥૮॥
વિમોહ્યસે કિં વિષયપ્રમાદૈ-
ર્ભ્રમાત્સુખસ્યાયતિદુઃખરાશેઃ।
તદ્ગર્ધમુક્તસ્ય હિ યત્સુખં તે-
ગતોપમં ચાયતિમુક્તિદં તત્ ॥૯॥

અથ સપ્તમઃ કષાયત્યાગાધિકારઃ

રે જીવ! સેહિથ સહિષ્યસિ ચ વ્યથાસ્તાસ્ત્વં,
નારકાદિષુ પરાભવભૂઃ કષાયૈઃ।
મુગ્ધોદિતૈઃ કુવચનાદિભિરપ્યતઃ કિં,
ક્રોધાન્નિહંસિ નિજપુણ્યધનં દુરાપમ્ ॥૧॥
પરાભિભૂતૌ યદિ માનમુક્તિ-
સ્તતસ્તપોઽખંડમતઃ શિવં વા।
માનાદૃતિર્દુર્વચનાદિભિશ્ચેત્તપઃ
ક્ષયસ્તન્નરકાદિ દુઃખમ્ ॥૨॥
વૈરાદિ ચાત્રેતિ વિચાર્ય લાભાલાભૌ,
કૃતિન્નાભવસંભવિન્યામ્।
તપોઽથવા માનમવા(થા?) ભિ-
ભૂતાવિહાસ્તિ નૂનં હિ ગતિર્દ્વિધૈવ ॥૩॥
શ્રુત્વાક્રોશાન્ યો મુદા પૂરિતઃ સ્યાત્,
લોષ્ટાદ્યૈર્યશ્ચાહતો રોમહર્ષી।
યઃ પ્રાણાન્તેઽપ્યન્યદોષં ન પશ્યત્યેષ,
શ્રેયો દ્રાગ્ લભેતૈવ યોગી ॥૪॥
કો ગુણસ્તવ કદા ચ કષાયૈર્નિર્મમે,
ભજસિ નિત્યમિમાન્ યત્।
કિં ન પશ્યાસિ દોષમમીષાં,
તાપમત્ર નરકં ચ પરત્ર ॥૫॥
યત્કષાયજનિતં તવ સૌખ્યં,
યત્કષાયપરિહાનિભવં ચ।
તદ્વિશેષમથવૈતદુદર્કં,
સંવિભાવ્ય ભજ ધીર વિશિષ્ટમ્ ॥૬॥

jainuniversity.org
सर्व ज्ञानाय भवतु

સુખેન સાધ્યા તપસાં પ્રવૃત્તિર્યથા,
તથા નૈવ તુ માનમુક્તિઃ।
આદ્યા ન દત્તેऽપિ શિવં પરા તુ,
નિદર્શનાદ્બાહુબલેઃ પ્રદત્તે ॥૭॥
સમ્યગ્વિચાર્યેતિ વિહાય માનં,
રક્ષન્ દુરાપાણિ તપાંસિ યત્નાત્।
મુદા મનીષી સહતેऽભિભૂતીઃ,
શૂરઃ ક્ષમાયામપિ નીચજાતાઃ ॥૮॥
પરાભિભૂત્યાલ્પિકયાપિ કુપ્યસ્ય-
ધૈરપીમાં પ્રતિકર્તુમિચ્છન્।
ન વેત્સિ તિર્યઙ્નરકાદિકેષુ,
તાસ્તૈરનંતાસ્ત્વતુલા ભવિત્રીઃ ॥૯॥
ધત્સે કૃતિન્! યદ્યપકારકેષુ,
ક્રોધં તતો ધેહ્યરિષટ્ક એવ।
અથોપકારિષ્વપિ તદ્ભવાર્તિકૃત્-
કર્મહૃન્મિત્રબહિર્દ્વિષત્સુ ॥૧૦॥
અધીત્યનુષ્ઠાનતપઃશમાદ્યાન્,
ધર્માન્ વિચિત્રાન્ વિદધત્સમાયાન્।
ન લપ્સ્યસે તત્ફલમાત્મદેહ-
ક્લેશાધિકં તાંશ્ચ ભવાંતરેષુ ॥૧૧॥
સુખાય ધત્સે યદિ લોભમાત્મનો,
જ્ઞાનાદિરત્નત્રિતયે વિધેહિ તત્।
દુઃખાય ચેદત્ર પરત્ર વા કૃતિન્,
પરિગ્રહે તદ્બહિરાંતરેऽપિ ચ ॥૧૨॥
કરોષિ યત્પ્રેત્યહિતાય કિંચિત્,
કદાચિદલ્પં સુકૃતં કથંચિત્।
માऽજીહરસ્તન્મદમત્સરાદ્યૈર્વિના-
ચ તન્મા નરકાતિથિર્ભૂઃ ॥૧૩॥
પુરાપિ પાપૈઃ પતિતોऽસિ સંસૃતૌ,
દધાસિ રે કિં ગુણિમત્સરં પુનઃ।
ન વેત્સિ કિં ઘોરજલે નિપાત્યસે,
નિયંત્ર્યસે શૃંખલયા ચ સર્વતઃ ॥૧૪॥
કષ્ટેન ધર્મો લવશો મિલત્યયં,
ક્ષયં કષાયૈર્યુગપત્ પ્રયાતિ ચ।
અતિપ્રયત્નાર્જિતમર્જુનં તતઃ,
કિમજ્ઞ! હી હારયસે નભસ્વાતા ॥૧૫॥
શત્રૂભવન્તિ સુહૃદઃ કલુષીભવન્તિ,
ધર્મા યશાંસિ નિચિતાયશસીભવન્તિ।
સ્નિહ્યન્તિ નૈવ પિતરોऽપિ ચ બાંધવાશ્ચ,
લોકદ્વયેऽપિ વિપદો ભવિનાં કષાયૈઃ ॥૧૬॥

jainuniversity.org
सर्वं ज्ञानाय भवतु

રૂપલાભકુલવિક્રમવિદ્યાશ્રીતપોવિતરણપ્રભુતાદ્યૈઃ।
કિં મદં વહસિ વેત્સિ ન,
મૂઢાઽનંતશઃ સ્વભૃશલાઘવદુઃખમ્ ॥૧૭॥
વિના કષાયાન્ન ભવાર્ત્તિરાશિર્ભવેદ્-
ભવેદેવ ચ તેષુ સત્સુ।
મૂલં હિ સંસારતરોઃ કષાયાસ્તત્તાન્,
વિહાયૈવ સુખી ભવાત્મન્ ॥૧૮॥
સમીક્ષ્ય તિર્યઙ્નરકાદિવેદનાઃ,
શ્રુતેક્ષણૈર્ધર્મદુરાપતાં તથા।
પ્રમોદસે યદ્વિષયૈઃ સકૌતુકૈસ્તતસ્તવાત્મન્!
વિફલૈવ ચેતના ॥૧૯॥
ચૌરૈસ્તથા કર્મકરૈર્ગૃહીતે,
દુષ્ટૈઃ સ્વમાત્રેઽપ્યુપતપ્યસે ત્વમ્।
પુષ્ટૈઃ પ્રમાદૈસ્તનુભિશ્ચ પુણ્યધનં,
ન કિં વેત્સ્યપિ લુટ્યમાનમ્ ॥૨૦॥
મૃત્યોઃ કોઽપિ ન રક્ષિતો ન જગતો દારિદ્યમુત્રાસિતં, રોગસ્તેનનૃપાદિજા ન ચ ભિયો નિર્ણાશિતાઃ ષોડશ।
વિધ્વસ્તા નરકા ન નાપિ સુખિતા ધર્મૈસ્ત્રિલોકી સદા, તત્કો નામ ગુણો મદશ્ચ વિભુતા કા તે સ્તુતીચ્છા ચ કા ॥૨૧॥

અથાષ્ટમઃ શાસ્ત્રગુણાધિકારઃ

શિલાતલાભે હૃદિ તે વહંતિ,
વિશંતિ સિદ્ધાન્તરસા ન ચાન્તઃ।
યદત્ર નો જીવદયાર્દ્રતા તે,
ન ભાવનાંકુરતતિશ્ચ લભ્યા ॥૧॥
યસ્યાગમાંભોદરસૈર્ન ધૌતઃ,
પ્રમાદપંકઃ સ કથં શિવેચ્છુઃ।
રસાયનૈર્યસ્ય ગદાઃ ક્ષતા નો,
સુદુર્લભં જીવિતમસ્ય નૂનમ્ ॥૨॥
અધીતિનોઽર્ચાદિકૃતે જિનાગમઃ,
પ્રમાદિનો દુર્ગતિપાપતેર્મુધા।
જ્યોતિર્વિમૂઢસ્ય હિ દીપપાતિનો,
ગુણાય કસ્મૈ શલભસ્ય ચક્ષુષી ॥૩॥
મોદન્તે બહુતર્કતર્કણચણાઃ કેચિજ્જયાદ્વાદિનાં,
કાવ્યૈઃ કેચન કલ્પિતાર્થઘટનૈસ્તુષ્ટાઃ કવિખ્યાતિતઃ।
જ્યોતિર્નાટકનીતિલક્ષણધનુર્વેદાદિશાસ્ત્રૈઃ પરે,
બ્રૂમઃ પ્રેત્યહિતે તુ કર્મણિ જડાન્ કુક્ષિંભરીનેવ તાન્ ॥૪॥
કિં મોદસે પંડિતનામમાત્રાત્,
શાસ્ત્રેષ્વધીતી જનરંજકેષુ।
તત્કિંચનાધીષ્વ કુરુષ્વ ચાશુ,
ન તે ભવેદ્યેન ભવાબ્ધિપાતઃ ॥૫॥

Jainuniversity.org
સર્વ જ્ઞાનાય ભવતુ

ધિગાગમૈર્માદ્યસિ રંજયન્ જનાન્,
નોદ્યચ્છસિ પ્રેત્યહિતાય સંયમે।
દધાસિ કુક્ષિંભરિમાત્રતાં મુને,
ક્વ તે ક્વ તત્ ક્વૈષ ચ તે ભવાંતરે ॥૬॥
ધન્યાઃ કેડપ્યનધીતિનોડપિ સદનુષ્ઠાનેષુ બદ્ધાદરા,
દુઃસાધ્યેષુ પરોપદેશલવતઃ શ્રદ્ધાનશુદ્ધાશયાઃ।
કેચિત્ત્વાગમપાઠિનોડપિ દધતસ્તત્પુસ્તકાન્ યેડલસાઃ અત્રામુત્રહિતેષુ કર્મસુ કથં તે ભાવિન પ્રેત્યહાઃ
॥૭॥
ધન્યઃ સ મુગ્ધમતિરપ્યુદિતાર્હદાજ્ઞારાગેણ-
યઃ સૃજતિ પુણ્યમદુર્વિકલ્પઃ।
પાઠેન કિં વ્યસનતોડસ્ય તુ દુર્વિકલ્પૈર્યો,
દુઃસ્થિતોડત્ર સદનુષ્ઠિતિષુ પ્રમાદી ॥૮॥
અધીતિમાત્રેણ ફલંતિ નાગમાઃ,
સમીહિતૈર્જીવ સુખૈર્ભવાન્તરે।
સ્વનુષ્ઠતૈઃ કિંતુ તદીરિતૈઃ ખરો,
ન યત્સિતાયા વહનશ્રમાત્સુખી ॥૯॥
દુર્ગંધતો યદણુતોડપિ પુરસ્ય મૃત્યુરાયૂંષિ સાગરમિતાન્યનુપક્રમાણિ।
સ્પર્શઃ ખરઃ ક્રકચતોડતિતમામિતશ્ચ,
દુઃખાવનંતગુણિતૌ ભૃશશૈત્યતાપૌ ॥૧૦॥
તીવ્રા વ્યથાઃ સુરકૃતા વિવિધાશ્ચ,
યત્રાક્રંદારવૈઃ સતતમભ્રભૃતોડપ્યમુષ્માત્।
કિં ભાવિનો ન નરકાત્કુમતે બિભેષિ,
યન્મોદસે ક્ષણસુખૈર્વિષયૈઃ કષાયી ॥૧૧॥ યુગ્મમ્।
બંધોડનિશં વાહનતાડનાનિ,
ક્ષુત્તૃડ્દુરામાતપશીતવાતાઃ।
નિજાન્યજાતીયભયાપમૃત્યુદુઃખાનિ,
તિર્યક્ષ્વિતિ દુસ્સહાનિ ॥૧૨॥
મુધાન્યદાસ્યાભિભવાભ્યસૂયા ભિયોડન્તગર્ભસ્થિતિદુર્ગતીનામ્।
એવં સુરેષ્વપ્યસુખાનિ નિત્યં,
કિં તત્સુખૈર્વા પરિણામદુઃખૈઃ ॥૧૩॥
સપ્તભીત્યભીભવેષ્ટવિપ્લવા-
નિષ્ટયોગગદદુઃસુતાદિભિઃ।
સ્યાચ્ચિરં વિરસતા નૃજન્મનઃ,
પુણ્યતઃ સરસતાં તદાનય ॥૧૪॥
ઇતિ ચતુર્ગતિદુઃખતતીઃ,
કૃતિન્નતિભયાસ્ત્વમનંતમનેહસમ્।
હૃદિ વિભાવ્ય જિનોક્તકૃતાંતતઃ,
કરુ તથા ન યથા સ્યુરિમાસ્તવ ॥૧૫॥
આત્મન્ પરસ્ત્વમસિ સાહસિકઃ,
શ્રુતાક્ષૈર્યદ્ભાવિનં ચિરચતુર્ગતિદુઃખરાશિમ્।

jainuniversity.org
सर्वं ज्ञानाय भवतु

પશ્યન્નપીહ ન બિભેષિ તતો ન તસ્ય,
વિચ્છિત્તયે ચ યતસે વિપરીતકારી ॥૧૬॥

અથ નવમશ્ચિત્તદમનાધિકારઃ

કુકર્મજાલૈઃ કુવિકલ્પસૂત્રજૈર્નિબધ્ય,
ગાઢં નરકાગ્નિભિશ્ચિરમ્।
વિસારવત્ પક્ષ્યતિ જીવ!
હે મનઃકૈવર્તકસ્ત્વામિતિ માસ્ય વિશ્વસીઃ ॥૧॥
ચેતોઽર્થયે મયિ ચિરત્નસખે! પ્રસીદ,
કિં દુર્વિકલ્પનિકરૈઃ ક્ષિપસે ભવે મામ્।
બદ્ધોંઽજલિઃ કુરુ કૃપાં ભજ સદ્વિકલ્પાન્,
મૈત્રીં કૃતાર્થય યતો નરકાદ્બિભેમિ ॥૨॥
સ્વર્ગાપવર્ગૌ નરકં તથાન્તર્મુહૂર્ત-
માત્રેણ વશાવશં યત્।
દદાતિ જન્તોઃ સતતં પ્રયત્નાત્,
વશં તદંતઃકરણં કુરુષ્વ ॥૩॥
સુખાય દુઃખાય ચ નૈવ દેવા,
ન ચાપિ કાલઃ સુહૃદોઽરયો વા।
ભવેત્પરં માનસમેવ જંતોઃ,
સંસારચક્રભ્રમણૈકહેતુઃ ॥૪॥
વશં મનો યસ્ય સમાહિતં સ્યાત્,
કિં તસ્ય કાર્યં નિયમૈર્યમૈશ્ચ?।
હતં મનો યસ્ય ચ દુર્વિકલ્પૈઃ,
કિં તસ્ય કાર્યં નિયમૈર્યમૈશ્ચ? ॥૫॥
દાનશ્રુતધ્યાનતપોઽર્ચનાદિ,
વૃથા મનોનિગ્રહમંતરેણ।
કષાયચિંતાકુલતોજ્ઝિતસ્ય,
પરો હિ યોગો મનસો વશત્વમ્ ॥૬॥
જપો ન મુક્ત્યૈ ન તપો દ્વિભેદં,
ન સંયમો નાપિ દમો ન મૌનમ્।
ન સાધનાદ્યં પવનાદિકસ્ય,
કિંત્વેકમંતઃકરણં સુદાન્તમ્ ॥૭॥
લબ્ધ્વાપિ ધર્મં સકલં જિનોદિતં,
સુદુર્લભં પોતનિભં વિહાય ચ।
મનઃપિશાચગ્રહિલીકૃતઃ પતન્,
ભવાંબુધૌ નાયતિદૃગ્ જડો જનઃ ॥૮॥
સુદુર્જયં હી રિપવત્યદો મનો,
રિપૂકરોત્યેવ ચ વાક્તનૂ અપિ।
ત્રિભિર્હતસ્તદ્રિપુભિઃ કરોતુ કિં,
પદીભવન્ દુર્વિપદાં પદે પદે ॥૯॥

jainuniversity.org
सर्वे ज्ञानाय भवतु

રે ચિત્ત! વૈરિ! તવ કિં નુ મયાપરાદ્ધં,
યદુર્ગતૌ ક્ષિપસિ માં કુવિકલ્પજાલૈઃ।
જાનાસિ મામયમપાસ્ય શિવેઽસ્તિ,
ગંતા તત્કિં ન સન્તિ તવ વાસપદં હ્યસંખ્યાઃ ॥૧૦॥
પૂતિશ્રુતિઃ શ્વેવ રતેર્વિદૂરે,
કુષ્ટીવ સંપત્સુદૃશામનર્હઃ।
શ્વપાકવત્સદ્ગતિમંદિરેષુ,
નાર્હેત્પ્રવેશં કુમનોહતોઽઙ્ગી ॥૧૧॥
તપોજપાદ્યાઃ સ્ફલાય ધર્મા,
ન દુર્વિકલ્પૈર્હતચેતસઃ સ્યુઃ।
તત્ખાદ્યપેયૈઃ સુભૃતેઽપિ ગેહે,
ક્ષુધાતૃષાભ્યાં મ્રિયતે સ્વદોષાત્ ॥૧૨॥
અકૃચ્છ્રસાધ્યં મનસો વશીકૃતાન્,
પરં ચ પુણ્યં, ન તુ યસ્ય તદ્વશમ્।
સ વંચિતઃ પુણ્યચયૈસ્તદુદ્ભવૈઃ,
ફલૈશ્ચ હી! હી! હતકઃ કરોતુ કિમ્? ॥૧૩॥
અકારણં યસ્ય ચ દુર્વિકલ્પૈર્હતં,
મનઃશાસ્ત્રવિદોઽપિ નિત્યમ્।
ઘોરૈરઘૈર્નિશ્ચિત નારકાયુર્મૃત્યૌ,
પ્રયાતા નરકે સ નૂનમ્ ॥૧૪॥
યોગસ્ય હેતુર્મનસઃ સમાધિઃ,
પરં નિદાનં તપસશ્ચ યોગઃ।
તપશ્ચ મૂલં શિવશર્મવલ્યા,
મનઃસમાધિં ભજ તત્કથંચિત્ ॥૧૫॥
સ્વાધ્યાયયોગૈશ્ચરણક્રિયાસુ,
વ્યાપારણૈર્દ્વાદશભાવનાભિઃ।
સુધીસ્ત્રિયોગીસદસત્પ્રવૃત્તિ-
ફલોપયોગૈશ્ચ મનો નિરુંધ્યાત્ ॥૧૬॥
ભાવનાપરિણામેષુ, સિંહેષ્વિવ મનોવને।
સદા જાગ્રત્સુ દુર્ધ્યાનસૂકરા ન વિશંત્યપિ ॥૧૭॥

અથ દશમો વૈરાગ્યોપદેશાધિકારઃ

કિં જીવ માદ્યસિ હસસ્યયમીહસેઽર્થાન્,
કામાંશ્ચ ખેલસિ તથા કુતુકૈરશંકઃ।
ચિક્ષિપ્સુ ઘોરનરકાવટકોટરે,
ત્વામભ્યપતલ્લઘુ વિભાવય મૃત્યુરક્ષઃ ॥૧॥
આલંબનં તવ લવાદિકુઠારઘાતાઃ,
છિંદંતિ જીવિતતરું ન હિ યાવદાત્મન્।
તાવદ્યતસ્વ પરિણામહિતાય તસ્મિન્,
છિન્ને હિ કઃ ક્વ ચ કથં ભવિતા સ્વતંત્રઃ ॥૨॥
ત્વમેવ મોગ્ધા મતિમાન્ ત્વમાત્મન્,

jainuniversity.org
सर्व ज्ञानाय भवतु

નેષ્ટાપ્યનેષ્ટા સુખદુઃખયોસ્ત્વમ્।
દાતા ચ ભોક્તા ચ તયોસ્ત્વમેવ,
તચ્ચેષ્ટસે કિં? ન યથા હિતાપ્તિઃ ॥૩॥
કસ્તે નિરંજન! ચિરં જનરંજનેન,
ધીમન્! ગુણોઽસ્તિ પરમાર્થદશેતિ પશ્ય।
તં રંજયાશુ વિશદૈશ્ચરિતૈર્ભવાબ્ધૌ,
યસ્ત્વાં પંતતમબલં પરિપાતુમીષ્ટે ॥૪॥
વિદ્વાનહં સકલલબ્ધિરહં નૃપોઽહં,
દાતાહમદ્ભુતગુણોઽહમહં ગરીયાન્।
ઇત્યાદ્યહંકૃતિવશાત્પરિતોષમેષિ,
નો વેત્સિ કિં પરભવે લઘુતાં ભવિત્રીમ્ ॥૫॥
વેત્સિ સ્વરૂપફલસાધનબાધનાનિ,
ધર્મસ્ય, તં પ્રભવસિ સ્વવશશ્ચ કર્તુમ્।
તસ્મિન્ યતસ્વ મતિમન્નધુનેત્યમુત્ર,
કિંચિત્ત્વયા હિ નહિ સેત્સ્યતિ ભોત્સ્યતે વા ॥૬॥
ધર્મસ્યાઽવસરોઽસ્તિ પુદ્ગલપરાવર્તૈરનંતૈસ્તવાઽઽયાતઃ સંપ્રતિ જીવ હે પ્રસહતો દુઃખાન્યનંતાન્યયમ્।
સ્વલ્પાહઃ પુનરેષ દુર્લભતમશ્ચાસ્મિન્ યતસ્વાર્હતો, ધર્મં કતુમિમં વિના હિ નહિ તે દુઃખક્ષયઃ કર્હિચિત્
॥૭॥
ગુણસ્તુતીર્વાંછસિ નિર્ગુણોઽપિ,
સુખપ્રતિષ્ઠાદિ વિનાપિ પુણ્યમ્।
અષ્ટાંગયોગં ચ વિનાપિ સિદ્ધીર્વાતૂલતા,
કાપિ નવા તવાત્મન્ ॥૮॥
પદે પદે જીવ! પરાભિભૂતિઃ,
પશ્યન્ કિમીર્ષ્યસ્યધમઃ પરેભ્યઃ।
અપુણ્યમાત્માનમવૈષિ કિં ન,
તનોષિ કિં વા નહિ પુણ્યમેવ ॥૯॥
કિમર્દયન્નિર્દયમંગિનો લઘૂન્,
વિચેષ્ટસે કર્મસુ હી પ્રમાદતઃ।
યદેકશોઽપ્યન્યકૃતાર્દનઃ,
સહત્યનંતશોઽપ્યંગ્યયમર્દનં ભવે ॥૧૦॥
યથા સર્પમુખસ્થોઽપિ, ભેકો જંતૂનિ ભક્ષયેત્।
તથા મૃત્યુમુખસ્થોઽપિ, કિમાત્મન્નર્દસેઽંગિનઃ ॥૧૧॥
આત્માનમલ્પૈરિહ વંચયિત્વા,
પ્રકલ્પિતૈર્વા તનુચિત્તસૌખ્યૈઃ।
ભવાધમે કિં જન! સાગરાણિ,
સોઢાસિ હી નારકદુઃખરાશીન ॥૧૨॥
ઉરભ્રકાકિણ્યુદબિંદુકામ્રવણિક્ત્રયીશાકટભિક્ષુકાદ્યૈઃ।
નિદર્શનૈર્હારિતમર્ત્યજન્મા, દુઃખી પ્રમાદૈર્બહુ શોચિતાસિ ॥૧૩॥
પતંગભૃંગૈણખગાહિમીનદ્વિપ-
દ્વિપારિપ્રમુખાઃ પ્રમાદૈઃ।
jainuniversity.org

શોચ્યા યથા સ્યુર્મૃતિબંધદુઃખૈશ્ચિરાય,
ભાવી ત્વમપીતિ જંતો! ॥૧૪॥
પુરાપિ પાપૈઃ પતિતોઽસિ દુઃખરાશૌ,
પુનર્મૂઢ! કરોષિ તાની।
મજ્જન્મહાપંકિલવારિપૂરે,
શિલા નિજે મૂર્ધ્નિ ગલે ચ ધત્સે ॥૧૫॥
પુનઃ પુનર્જીવ! તવોપદિશ્યતે,
બિભેષિ દુઃખાત્સુખમીહસે ચેત્।
કુરુષ્વ તત્કિંચન યેન વાંછિતં,
ભવેત્તવાસ્તેઽવસરોઽયમેવ યત્ ॥૧૬॥
ધનાંગસૌખ્યસ્વજનાનસૂનપિ,
ત્યજ ત્યજૈક ન ચ ધર્મમાર્હતમ્।
ભવન્તિ ધર્માદ્ધિ ભવે ભવેઽર્થિતાન્ય-
મૂન્યમીભિઃ પુનરેષ દુર્લભઃ ॥૧૭॥
દુઃખં યથા બહુવિધં સહસેઽપ્યકામઃ,
કામં તથા સહસિ ચેત્કરુણાદિભાવૈઃ।
અલ્પીયસાપિ તવ તેન ભવાંતરે,
સ્યાદાત્યંતિકી સકલદુઃખનિવૃત્તિરેવ ॥૧૮॥
પ્રગલ્ભસે કર્મસુ પાપકેષ્વરે,
યદાશયા શર્મ ન તદ્વિનાનિતમ્।
વિભાવયંસ્તચ્ચ વિનશ્વરં દ્રુતં,
બિભેષિ કિં દુર્ગતિદુઃખતો નહિ? ॥૧૯॥
કર્માણિ રે જીવ! કરોષિ તાનિ,
યૈસ્તે ભવિત્ર્યો વિપદો હ્યનંતાઃ।
તાભ્યો ભિયા તદ્દધસેઽધુના કિં?,
સંભાવિતાભ્યોઽપિ ભૃશાકુલત્વમ્ ॥૨૦॥
યે પાલિતા વૃદ્ધિમતાઃ સહૈવ,
સ્નિગ્ધા ભૃશં સ્નેહપદં ચ યે તે।
યમેન તાનપ્યદયં ગૃહીતાન્,
જ્ઞાત્વાપિ કિં ન ત્વરસે હિતાય? ॥૨૧॥
યૈઃ ક્લિશ્યસે ત્વં ધનબંધ્વપત્યયશઃ-
પ્રભુત્વાદિભિરાશયસ્થૈઃ।
કિયાનિહ પ્રેત્ય ચ તૈર્ગુણસ્તે,
સાધ્યઃ કિમાયુશ્ચ વિચારયૈવમ્ ॥૨૨॥
કિમુ મુહ્યસિ ગત્વરૈઃ પૃથક્, કૃપણૈર્બધ્રુવપુઃપરિગ્રહૈઃ।
વિમૃશસ્વ હિતોપયોગિનોઽવસરેઽસ્મિન્ પરલોકપાંથ! રે ॥૨૩॥
સુખમાસ્સે સુખં શેષે, ભુંક્ષે પિબસિ ખેલસિ।
ન જાને ત્વગ્રતઃ પુણ્યૈર્વિના તે કિં ભવિષ્યતિ? ॥૨૪॥
શીતાત્તાપાન્મક્ષિકાકત્તૃણાદિસ્પર્શા-દ્યુત્થાત્કષ્ટતોઽલ્પાદ્બિભેષિ।
તાસ્તાશ્ચૈભિઃ કર્મભિઃ સ્વીકરોષિ,

jainuniversity.org
सर्व ज्ञानाय भवतु

શ્વભ્રાદીનાં વેદના ધિગ્ ધિયં તે ॥૨૫॥
ક્વચિત્કષાયૈઃ ક્વચન પ્રમાદૈઃ,
કદાગ્રહૈઃ ક્વાપિ ચ મત્સરાદ્યૈઃ।
આત્માનમાત્મન્ કલુષીકરોષિ,
બિભેષિ ધિઙ્ નો નરકાદધર્મા ॥૨૬॥

અથૈકાદશોઽ ધર્મશુદ્ધ્યુપદેશાધિકારઃ

ભવેદ્ભવાપાયવિનાશનાય યઃ,
તમજ્ઞ! ધર્મં કલુષીકરોષિ કિમ્?।
પ્રમાદમાનોપધિમત્સરાદિભિર્ન,
મિશ્રિતં હ્યૌષધમામયાપહમ્ ॥૧॥
શૈથિલ્યમાત્સર્યકદાગ્રહક્રુધોઽનુતાપ-
દંભાવિધિગૌરવાણિ ચ।
પ્રમાદમાનૌ કુગુરુઃ કુસંગતિઃ,
શ્લાઘાર્થિતા વા સુકૃતે મલા ઇમે ॥૨॥
યથા તવેષ્ટા સ્વગુણપ્રશંસા,
તથા પરેષામિતિ મત્સરોજ્ઝી।
તેષામિમાં સંતનુ યલ્લભેથાસ્તાં,
નેષ્ટદાનાદિ(દ્વિ?) વિનેષ્ટલાભઃ ॥૩॥
જનેષુ ગૃહ્ણત્સુ ગુણાન્ પ્રમોદસે,
તતો ભવિત્રી ગુણરિક્તતા તવ।
ગૃહણત્સુ દોષાન્ પરિતપ્યસે ચ ચેદ્,
ભવન્તુ દોષાસ્ત્વયિ સુસ્થિરાસ્તતઃ ॥૪॥
પ્રમોદસે સ્વસ્ય યથાન્યનિમિતૈઃ,
સ્તવૈસ્તથા ચેત્પ્રતિપંથિનામપિ।
વિગર્હણૈઃ સ્વસ્ય યથોપતપ્યસે,
તથા રિપૂણામપિ ચેત્તતોઽસિ વિત્ ॥૫॥
સ્તવૈર્યથા સ્વસ્ય વિગર્હણૈશ્ચ,
પ્રમોદતાપૌ ભજસે તથા ચેત્।
ઇમૌ પરેષામપિ તૈશ્ચતુર્ષ્વપ્યુદાસતાં,
વાસિ તતોઽર્થવેદી ॥૬॥
ભવેન્ન કોઽપિ સ્તુતિમાત્રતો ગુણી,
ખ્યાત્યા ન બહ્વ્યાપિ હિતં પરત્ર ચ।
તદિચ્છુરીર્ષ્યાદિભિરાયતિં તતો,
મુધાભિમાનગ્રહિલો નિહંસિ કિમ્ ॥૭॥
સૃજન્તિ કે કે ન બહિર્મુખા જનાઃ પ્રમાદમાત્સર્યકુબોધવિપ્લુતાઃ।
દાનાદિધર્માણિ મલીમસાન્યમૂન્યુપેક્ષ્ય,
શુદ્ધં સુકૃતં ચરાઽણવપિ ॥૮॥
આચ્છાદિતાનિ સુકૃતાનિ યથા દધંતે,
સૌભાગ્યમત્ર ન તથા પ્રકટીકૃતાનિ।
વ્રીડાનતાનનસરોજસરોજનેત્રા-

jainuniversity.org
सर्व ज्ञानाय भवतु

વક્ષઃસ્થલાનિ કલિતાનિ યથા દુકૂલૈઃ ॥૯॥
સ્તુતૈઃ શ્રુતૈર્વાપ્યપરૈર્નિરીક્ષિતૈર્ગુણ-
સ્તવાત્મન્! સુકૃતૈર્ન કશ્ચન।
ફલન્તિ નૈવ પ્રકટીકૃતૈર્ભુવો,
દ્રુમા હિ મૂલૈર્નિપતંત્યપિ ત્વધઃ ॥૧૦॥
તપઃક્રિયાવશ્યકદાનપૂજનૈઃ,
શિવં ન ગંતા ગુણમત્સરી જનઃ।
અપથ્યભોજી ન નિરામયો,
ભવેદ્રસાયનૈરપ્યતુલૈર્યદાતુરઃ ॥૧૧॥
મન્ત્રપ્રભારત્નરસાયનાદિનિ-
દર્શનાદલ્પમપીહ શુદ્ધમ્।
દાનાર્ચનાવશ્યકપૌષધાદિ,
મહાફલં પુણ્યમિતોઽન્યથાન્યત્ ॥૧૨॥
દીપો યથાલ્પોઽપિ તમાંસિ હન્તિ,
લવોઽપિ રોગાન્ હરતે સુધાયાઃ।
તૃણ્યાં દહત્યાશુ કણોઽપિ ચાગ્ને-
ર્ધર્મસ્ય લેશોઽપ્યમલસ્તર્થાંહઃ ॥૧૩॥
ભાવોપયોગશૂન્યાઃ, કુર્વન્નાવશ્યકીઃ,
ક્રિયાઃ સર્વાઃ દેહક્લેશં લભસે,
ફલમાપ્સ્યસિ નૈવ પુનરાસામ્ ॥૧૪॥

અથ દ્વાદશો દેવગુરુધર્મશુદ્ધ્યધિકારઃ

તત્ત્વેષુ સર્વેષુ ગુરુઃ પ્રધાનં, હિતાર્થધર્મા હિ તદુક્તિસાધ્યાઃ।
શ્રયંસ્તમેવેત્યપરીક્ષ્ય મૂઢ!, ધર્મપ્રયાસાન્ કુરુષે વૃથૈવ ॥૧॥
ભવી ન ધર્મૈરવિધિપ્રયુક્તૈર્ગમી,
શીવં યેષુ ગુરુર્ન શુદ્ધઃ।
રોગી હિ કલ્યો ન રસાયનૈસ્તૈર્યેષા
પ્રયોક્તા ભિષગેવ મૂઢઃ ॥૨॥
સમાશ્રિતસ્તારકબુદ્ધિતો યો,
યસ્યાસ્ત્યહો મજ્જયિતા સ એવ।
ઓઘં તરીતા વિષમં કથં સ,
તથૈવ જંતુઃ કુગુરોર્ભવાબ્ધિમ્ ॥૩॥
ગજાશ્વપોતોક્ષરથાન્ યથેષ્ટપદાપ્તયે ભદ્ર!
નિજાન્ પરાન્ વા।
ભજંતિ વિજ્ઞાઃ સુગુણાન્ ભજૈવં,
શિવાય શુદ્ધાન્ ગુરુદેવધર્માન્ ॥૪॥
ફલાદ્ વૃથા સ્યુઃ કુગુરુપદેશતઃ,
કૃતા હિ ધર્માર્થમપીહ સૂદ્યમાઃ।
તદ્દૃષ્ટિરાગં પરિમુચ્ય ભદ્ર! હે,
ગુરું વિશુદ્ધં ભજ ચેદ્ધિતાર્થ્યસિ ॥૫॥
ન્યસ્તા મુક્તિપથસ્ય વાહકતયાશ્રીવીર! યે પ્રાક્ ત્વયા,

jainuniversity.org
સર્વ જ્ઞાનાય ભવતુ

લુંટાકાસ્ત્વદૃતેऽભવન્ બહુતરાસ્ત્વચ્છાસને તે કલૌ।
બિભ્રાણા યતિનામ તત્તનુધિયાં મુષ્ણંતિ પુણ્યશ્રિયઃ,
પૂત્કુર્મઃ કિમરાજ્યકે હ્યપિ તલારક્ષા ન કિં દસ્યવઃ? ॥૬॥
માધ્યસ્થ્યશુદ્ધૈર્ગુરુદેવધર્મૈર્ધિગ્-
દૃષ્ટિરાગેણ ગુણાનપેક્ષઃ।
અમુત્ર શોચિષ્યસિ તત્ફલે તુ,
કુપથ્યભોજીવ મહામયાર્ત્તઃ ॥૭॥
નામ્રં સુસિક્તોऽપિ દદાતિ નિંબકઃ,
પુષ્ટા રસૈર્વંધ્યગવી પયો ન ચ।
દુઃસ્થો નૃપો નૈવ સુસેવિતઃ શ્રિયં,
ધર્મં શિવં વા કુગુરુર્ન સંશ્રિતઃ ॥૮॥
કુલં ન જાતિઃ પિતરૌ ગણો વા,
વિદ્યા ચ બંધુઃ સ્વગુરુર્ધનં વા।
હિતાય જંતોર્ન પરં ચ કિંચિત્,
કિંત્વાદૃતાઃ સદ્ગુરુદેવધર્માઃ ॥૯॥
માતા પિતા સ્વઃ સુગુરુશ્ચ તત્ત્વાત્,
પ્રબોધ્ય યો યોજતિ શુદ્ધધર્મે।
ન તત્સમોऽરિઃ ક્ષિપતે ભવાબ્ધૌ,
યો ધર્મવિઘ્નાદિકૃતેશ્ચ જીવમ્ ॥૧૦॥
દાક્ષિણ્યલજ્જે ગુરુદેવપૂજા,
પિત્રાદિભક્તિઃ સુકૃતાભિલાષઃ।
પરોપકારવ્યવહારશુદ્ધી,
નૃણામિહામુત્ર ચ સંપદે સ્યુઃ ॥૧૧॥
જિનેષ્વભક્તિર્યતિનામવજ્ઞા,
કર્મસ્વનૌચિત્યમધર્મસંગઃ।
પિત્રાદ્યુપેક્ષા પરવંચનઞ્ચ,
સૃજન્તિ પુંસાં વિપદઃ સમન્તાત્ ॥૧૨॥
ભક્ત્યૈવ નાર્ચસિ જિનં સુગુરોશ્ચ ધર્મં,
નાકર્ણયસ્યવિરતં વિરતીર્ન ધત્સે।
સાર્થં નિરર્થમપિ ચ પ્રચિનોષ્યઘાનિ,
મૂલ્યેન કેન તદમુત્ર સમીહસે શમ્? ॥૧૩॥
ચતુષ્પદૈઃ સિંહ ઇવ સ્વજાત્યૈર્મિલન્નિમાં-
સ્તારયતીહ કશ્ચિત્।
સહૈવ તૈર્મજ્જતિ કોऽપિ દુર્ગે,
શૃગાલવચ્ચેત્યમિલન્ વરં સઃ ॥૧૪॥
પૂર્ણે તટાકે તૃષિતઃ સદૈવ,
ભૃતેऽપિ ગેહે ક્ષુધિતઃ સ મૂઢઃ।
કલ્પદ્રુમે સત્યપિ હી દરિદ્રો,
ગુર્વાદિયોગેऽપિ હિ યઃ પ્રમાદી ॥૧૫॥
ન ધર્મચિંતા ગુરુદેવભક્તિર્યેષાં,

jainuniversity.org
ज्ञानाय भवतु

ન વૈરાગ્યલવોડપિ ચિત્તે।
તેષાં પ્રસૂક્લેશફલઃ પશૂનામિ-
વોદ્ભવઃ સ્યાદુદરંભરીણામ્ ॥૧૬॥
ન દેવકાર્યે ન ચ સંઘકાર્યે,
યેષાં ધનં નશ્વરમાશુ તેષામ્।
તદર્જનાદ્યૈર્વૃજિનૈર્ભવાંધૌ,
પતિષ્યતાં કિં ત્વવલંબનં સ્યાત્? ॥૧૭॥

અથ ત્રયોદશો યતિશિક્ષોપદેશાધિકારઃ

તે તીર્ણા ભવવારિધિં મુનિવરાસ્તેભ્યો નમસ્કુર્મહે,
યેષાં નો વિષયેષુ ગૃધ્યતિ મનો નો વા કષાયૈઃ પ્લુતમ્।
રાગદ્વેષવિમુક્ પ્રશાંતકલુષં સામ્યાપ્તશર્માદ્વયં,
નિત્યં ખેલતિ ચાત્મસંયમગુણાક્રીડે ભજદ્ભાવનાઃ ॥૧॥
સ્વાધ્યાયમાધિત્સસિ નો પ્રમાદૈઃ,
શુદ્ધા ન ગુપ્તીઃ સમિતીશ્ચ ધત્સે।
તપો દ્વિધા નાર્જસિ દેહમોહાદલ્પેડપિ,
હેતૌ દધસે કષાયાન્ ॥૨॥
પરીષહાન્નો સહસે ન ચોપસર્ગાન્ન,
શીલાંગધરોડપિ ચાસિ।
તન્મોક્ષ્યમાણોડપિ ભવાબ્ધિપારં,
મુને! કથં યાસ્યસિ વેષમાત્રાત્ ॥૩॥ યુગ્મમ્।
આજીવિકાર્થમિહ યદ્યતિવેષમેષ,
ધત્સે ચરિત્રમમલં ન તુ કષ્ટભીરુઃ।
તદ્વેત્સિ કિન્ન? ન બિભેતિ જગજ્જિઘૃક્ષુર્મૃત્યુઃ,
કુતોડપિ નરકશ્ચ ન વેષમામાત્રાત્ ॥૪॥
વેષેણ માદ્યસિ યતેશ્ચરણં વિનાત્મન્!
પૂજાં ચ વાંછસિ જનાદ્બહુધોપધિં ચ।
મુગ્ધપ્રતારણભવે નરકેડસિ ગંતા,
ન્યાયં બિભર્ષિ તદજાગલકર્તરીયમ્ ॥૫॥
જાનેડસ્તિ સંયમતપોભિરમીભિરાત્મન્નસ્ય,
પ્રતિગ્રહભરસ્ય ન નિષ્ક્રયોડપિ।
કિં દુર્ગતૌ નિપતતઃ શરણં તવાસ્તે?,
સૌખ્યં ચ દાસ્યતિ પરત્ર કિમિત્યવેહિ ॥૬॥
કિં લોકસત્કૃતિનમસ્કરણાર્ચનાદ્યૈ,
રે મુગ્ધ તુષ્યસિ વિનાપિ વિશુદ્ધયોગાન્।
કૃંતન્ ભવાંધુપતને તવ યત્પ્રમાદો,
બોધિદ્રુમાશ્રયમિમાનિ કરોતિ પર્શન્ ॥૭॥
ગુણાંસ્તવાશ્રિત્ય નમંત્યમી જના, દદત્યુપધ્યાલયભૈક્ષ્યશિષ્યકાન્।
વિના ગુણાન્ વેષમૃષેર્બિભર્ષિ ચેત્,
તતષ્ઠકાનાં તવ ભાવિની ગતિઃ ॥૮॥

નાજીવિકાપ્રણયિનીતનયાદિચિન્તા,
નો રાજભીશ્ચ ભગવત્સમયં ચ વેત્સિ।
શુદ્ધે તથાપિ ચરણે યતસે ન ભિક્ષો?,
તત્તે પરિગ્રહભરો નરકાર્થમેવ ॥૯॥
શાસ્ત્રજ્ઞોઽપિ ધૃતવ્રતોઽપિ ગૃહિણીપુત્રાદિબંધોજ્ઝિતોઽપ્યંગી યદ્યતતે પ્રમાદવશગો ન પ્રેત્યસૌખ્યશ્રિયે।
તન્મોહદ્વિષતસ્ત્રિલોકજયિનઃ કાચિત્પરા દુષ્ટતા, બદ્ધાયુષ્કતયા સ વા નરપશુર્નૂનં ગમી દુર્ગતૌ ॥૧૦॥
ઉચ્ચારયસ્યનુદિનં ન કરોમિ સર્વં,
સાવદ્યમિત્યકૃદેતદથો કરોષિ।
નિત્યં મૃષોક્તિજિનવંચનભારિતાત્તત્,
સાવદ્યતો નરકમેવ વિભાવયે તે ॥૧૧॥
વેષોપદેશાદ્યુપધિપ્રતારિતા,
દદત્યભીષ્ટાનૃજવોઽધુના જનાઃ।
ભુંક્ષે ચ શેષે ચ સુખં વિચેષ્ટસે,
ભવાંતરે જ્ઞાસ્યસિ તત્ફલં પુનઃ ॥૧૨॥
આજીવિકાદિવિવિધાર્ત્તિભૃશાનિશાર્ત્તાઃ,
કૃચ્છ્રેણ કેઽપિ મહતૈવ સૃજન્તિ ધર્માન્।
તેભ્યોઽપિ નિર્દય! જિઘૃક્ષસિ સર્વમિષ્ટં,
નો સંયમે ચ યતસે ભવિતા કથં હી ॥૧૩॥
આરાધિતો વા ગુણવાન્ સ્વયં તરન્,
ભવાબ્ધિમસ્માનપિ તારયિષ્યતિ।
શ્રયન્તિ યે ત્વામિતિ ભૂરિભક્તિભિઃ,
ફલં તવૈષાં ચ કિમસ્તિ નિર્ગુણ! ॥૧૪॥
સ્વયં પ્રમાદૈર્નિપતન્ ભવાંબુધૌ,
કથં સ્વભક્તાનપિ તારયિષ્યસિ?।
પ્રતારયન્ સ્વાર્થમૃજૂન્ શિવાર્થિનઃ,
સ્વતોઽન્યતશ્ચૈવ વિલુપ્યસેંઽહસા ॥૧૫॥
ગૃહ્ણાસિ શય્યાહૃતિપુસ્તકોપધીન્,
સદા પરેભ્યસ્તપસસ્ત્વિયં સ્થિતિઃ।
તત્તે પ્રમાદાદ્ભરિતાત્પ્રતિગ્રહૈર્ઋ-
ણાર્ણમગ્નસ્ય પરત્ર કા ગતિઃ? ॥૧૬॥
ન કાપિ સિદ્ધિર્ન ચ તેઽતિશાયિ,
મુને! ક્રિયાયોગતપઃશ્રુતાદિ।
તથાપ્યહંકારકદર્થિતસ્ત્વં,
ખ્યાતીચ્છયા તામ્યસિ ધિગ્ મુધા કિમ્? ॥૧૭॥
હીનોઽપ્યરે ભાગ્યગુણૈર્મુધાત્મન્,
વાંછંસ્તવાર્ચાદ્યનવાપ્નુવંશ્ચ।
ઈર્ષ્યન્ પરેભ્યો લભસેઽતિતાપ-
મિહાપિ યાતા કુગતિ પરત્ર ॥૧૮॥
ગુણૈર્વિહીનોઽપિ જનાનતિસ્તુતિ-
પ્રતિગ્રહાન્ યન્મુદિતઃ પ્રતીચ્છસિ।

jainuniversity.org
सर्व ज्ञानाय भवतु

લુલાયગોડશ્વોષ્ટ્રખરાદિજન્મભિર્વિના,
તતસ્તે ભવિતા ન નિષ્ક્રિયઃ ॥૧૯॥
ગુણેષુ નોદ્યચ્છસિ ચેન્મુને! તતઃ,
પ્રગીયસે યૈરપિ વંદ્યસેઽર્ચ્યસે।
જુગુપ્સિતાં પ્રેત્ય ગતિં ગતોઽપિ,
તૈર્હસિષ્યસે ચાભિભવિષ્યસેઽપિ વા ॥૨૦॥
દાનમાનનુતિવંદનાપરૈર્મોદસે,
નિકૃતિરંજિતૈર્જનૈઃ।
ન ત્વવૈષિ સુકૃતસ્ય ચેલ્લવઃ,
કોઽપિ સોઽપિ તવ લુટ્યતે હિ તૈઃ ॥૨૧॥
ભવેદ્ ગુણી મુગ્ધકૃતૈર્ન હિ સ્તવૈર્ન ખ્યાતિદાનાર્ચનવંદનાદિભિઃ।
વિના ગુણાન્નૌ ભવદુઃખસંક્ષયસ્તતો,
ગુણાનર્જય કિં સ્તવાદિભિઃ ॥૨૨॥
અધ્યેપિ શાસ્ત્રં સદસદ્વિચિત્રાલાપાદિ-
ભિસ્તામ્યસિ વા સમાયૈઃ।
યેષાં જનાનામિહ રંજનાય,
ભવાંતરે તે ક્વ મુને! ક્વ ચ ત્વમ્ ॥૨૩॥
પરિગ્રહં ચેદ્વ્યજહા ગૃહાદેસ્તત્કિં-
નુ ધર્મોપકૃતિચ્છલાત્તમ્।
કરોષિ શય્યોપધિપુસ્તકાદેર્ગરોઽપિ,
નામાંતરતોઽપિ હંતા ॥૨૪॥
પરિગ્રહાત્સ્વીકૃતધર્મસાધનાભિધાન-
માત્રાત્કિમુ મૂઢ! તુષ્યસિ।
ન વેત્સિ હેમ્નાપ્યતિભારિતા તરી,
નિમજ્જયત્યંગિનમંબુધૌ દ્રુતમ્ ॥૨૫॥
યેંઽહઃકષાયકલિકર્મનિબંધભાજનં,
સ્યુઃ પુસ્તકાદિભિરપીહિતધર્મસાધનૈઃ।
તેષાં રસાયનવરૈરપિ સર્પદામયૈ-
રાર્ત્તાત્મનાં ગદહતેઃ સુખકૃત્તુ કિં ભવેત્ ॥૨૬॥
રક્ષાર્થં ખલુ સંયમસ્ય ગદિતા યેઽર્થા યતીનાં જિનૈર્વાસઃપુસ્તકપાત્રકપ્રભૃતયો ધર્મોપકૃત્યાત્મકાઃ।
મૂર્છન્મોહવશાત્ત એવ કુધિયાં સંસારપાતાય ધિક્,
સ્વં સ્વસ્યૈવ વધાય શસ્ત્રમધિયાં યદ્દુષ્પ્રયુક્તં ભવેત્ ॥૨૭॥
સંયમોપકરણચ્છલાત્પરાન્ભારયન્-
યદસિ પુસ્તકાદિભિઃ।
ગોખરોષ્ટ્રમહિષાદિરૂપભૃત્તચ્ચિરં,
ત્વમપિ ભારયિષ્યસે ॥૨૮॥
વસ્ત્રપાત્રતનુપુસ્તકાદિનઃ,
શોભયા ન ખલુ સંયમસ્ય સા।
આદિમા ચ દદતે ભવં પરા,
મુક્તમાશ્રય તદિચ્છયૈકિકામ્ ॥૨૯॥

શીતાતપાદ્યાન્ન મનાગપીહ,
પરીષહાંશ્ચેત્ક્ષમસે વિસોઢુમ્।
કથં તતો નારકગર્ભવાસદુઃખાનિ,
સોઢાસિ ભવાંતરે ત્વમે? ॥૩૦॥
મુને! ન કિં નશ્વરમસ્વદેહ-
મૃત્પિંડમેનં સુતપોવ્રતાદ્યૈઃ।
નિપીડ્ય ભીતિર્ભવદુઃખરાશેર્હિત્વાત્મ-
સાચ્છૈવસુખં કરોષિ? ॥૩૧॥
યદત્ર કષ્ટં ચરણસ્ય પાલને,
પરત્ર તિર્યઙ્નરકેષુ યત્પુનઃ।
તયોર્મિથઃ સપ્રતિપક્ષતા સ્થિતાવિશેષ-
દૃષ્ટ્યાન્યતરજ્જહીહિ તત્ ॥૩૨॥
શમત્ર યદ્બિન્દુરિવ પ્રમાદજં,
પરત્ર યચ્ચાબ્ધિરિવ દ્યુમુક્તિજમ્।
તયોર્મિથઃ સપ્રતિપક્ષતા સ્થિતા,
વિશેષદૃષ્ટ્યાન્યતરદ્ ગૃહાણ તત્ ॥૩૩॥
નિયંત્રણા યા ચરણેઽત્ર તિર્યક્સ્ત્રી-
ગર્ભકુંભીનરકેષુ યા ચ।
તયોર્મિથઃ સપ્રતિપક્ષભાવાદ્વિશેષ-
દૃષ્ટ્યાન્યતરાં ગૃહાણ ॥૩૪॥
સહ તપોયમસંયમયંત્રણાં,
સ્વવશતાસહને હિ ગુણો મહાન્।
પરવશસ્ત્વતિ ભૂરિ સહિષ્યસે,
ન ચ ગુણં બહુમાપ્સ્યસિ કંચન ॥૩૫॥
અણીયસા સામ્યનિયંત્રણાભુવા,
મુનેઽત્ર કષ્ટેન ચરિત્રજેન ચ।
યદિ ક્ષયો દુર્ગતિગર્ભવાસ-
ગાઽસુખાવલેસ્તત્કિમવાપિ નાર્થિતમ્? ॥૩૬॥
ત્યજ સ્પૃહાં સ્વઃશિવશર્મલાભે,
સ્વીકૃત્ય તિર્યઙ્નરકાદિદુઃખમ્।
સુખાણુભિશ્ચેદ્વિષયાદિજાતૈઃ,
સંતોષ્યસે સંયમકષ્ટભીરુઃ ॥૩૭॥
સમગ્રચિન્તાર્ત્તિહતેરિહાપિ,
યસ્મિન્સુખં સ્યાત્પરમં રતાનામ્।
પરત્ર ચેન્દ્રાદિમહોદયશ્રીઃ,
પ્રમાદ્યસીહાપિ કથં ચરિત્રે? ॥૩૮॥
મહાતપોધ્યાનપરીષહાદિ,
ન સત્ત્વસાધ્યં યદિ ધર્તુમીશઃ।
તદ્ભાવનાઃ કિં સમિતીશ્ચ ગુપ્તીર્ધત્સે,
શિવાર્થિન્ ન મનઃપ્રસાધ્યાઃ ॥૩૯॥

jainuniversity.org
सर्वं ज्ञानाय भवतु

અનિત્યતાદ્યા ભજ ભાવનાઃ સદા,
યતસ્વ દુઃસાધ્યગુણેઽપિ સંયમે।
જિઘૃત્સયા તે ત્વરતે હ્યયં યમઃ,
(હ્યસંયમઃ?) શ્રયન્ પ્રમાદાન્ન ભવાદ્બિભેષિ કિમ્? ॥૪૦॥
હતં મનસ્તે કુવિકલ્પજાલૈ-
ર્વચોઽપ્યવદ્યૈશ્ચ વપુઃ પ્રમાદૈઃ।
લબ્ધીશ્ચ સિદ્ધીશ્ચ તથાપિ વાંછન્,
મનોરથૈરેવ હહા!! હતોઽસિ ॥૪૧॥
મનોવશસ્તે સુખદુઃખસંગમો,
મનો મિલેદ્યૈસ્તુ તદાત્મકં ભવેત્।
પ્રમાદચોરૈરિતિ વાર્યતાં,
મિલચ્છીલાંગમિત્રૈરનુષઞ્જયાનિશમ્ ॥૪૨॥
ધ્રુવઃ પ્રમાદૈર્ભવવારિધૌ મુને!,
તવ પ્રપાતઃ પરમત્સરઃ પુનઃ।
ગલે નિબદ્ધોરુશિલોપમોઽસ્તિચેત્ કથં તદોન્મજ્જનમપ્યવાપ્સ્યસિ? ॥૪૩॥
મહર્ષયઃ કેઽપિ સહંત્યુદીર્યાપ્યુગ્રાત-
પાદીન્યદિ નિર્જરાર્થમ્।
કષ્ટં પ્રસંગાગતમપ્યણીયોઽપીચ્છન્-
શિવં કિં સહસે ન ભિક્ષો! ॥૪૪॥
યો દાનમાનસ્તુતિવંદનાભિર્ન,
મોદતેઽન્યૈર્ન તુ દુર્મનાયતે।
અલાભલાભાદિપરીપહાન્ સહન્,
યતિઃ સ તત્ત્વાદપરો વિડંબકઃ ॥૪૫॥
દધદ્ ગૃહસ્થેષુ મમત્વબુદ્ધિં,
તદીયતપ્ત્યા પરિતપ્યમાનઃ।
અનિવૃતાંતઃકરણઃ સદા સ્વૈસ્તેષાં-
ચ પાપૈર્ભ્રમિતા ભવેઽસિ ॥૪૬॥
ત્યક્ત્વા ગૃહં સ્વં પરગેહચિંતા-
તપ્તસ્ય કો નામ ગુણસ્તવર્ષે!।
આજીવિકાસ્તે યતિવેષતોઽત્ર,
સુદુર્ગતિઃ પ્રેત્ય તુ દુર્નિવારા ॥૪૭॥
કુર્વે ન સાવદ્યમિતિ પ્રતિજ્ઞાં,
વદન્નકુર્વન્નપિ દેહમાત્રાત્।
શય્યાદિકૃત્યેષુ નુદન્ ગૃહસ્થાન્,
હૃદા ગિરા વાઽસિ કથં મુમુક્ષુઃ? ॥૪૮॥
કથં મહત્ત્વાય મમત્વતો વા,
સાવદ્યમિચ્છસ્યપિ સંઘલોકે।
ન હેમમય્યપ્યુદરે હિ શસ્ત્રી,
ક્ષિપ્તા ક્ષણોતિ ક્ષણતોઽપ્યસૂન્ કિમ્? ॥૪૯॥
રંકઃ કોઽપિ જનાભિભૂતિપદવીં ત્યક્ત્વા પ્રસાદાદ્ગુરો-ર્વેષં પ્રાપ્ય યતઃ કથંચન કિયચ્છાસ્ત્રં પદં કોઽપિ ચ।

jainuniversity.org
सर्वे ज्ञानाय भवतु

મૌખર્યાદિવશીકૃતર્જુજનતાદાનાર્ચનૈર્ગર્વભા-ગાત્માનં ગણયન્નરેંદ્રમિવ ધિગ્ ગંતા દ્રુતં દુર્ગતૌ ॥૫૦॥
પ્રાપ્યાપિ ચારિત્રમિદં દુરાપં,
સ્વદોષજૈર્યદ્વિષયપ્રમાદૈઃ।
ભવાંબુધૌ ધિક્ પતિતોઽસિ ભિક્ષો!,
હતોઽસિ દુઃખૈસ્તદનંતકાલમ્ ॥૫૧॥
કથમપિ સમવાપ્ય બોધિરત્નં,
યુગસમિલાદિનિદર્શનાદ્દુરાપમ્।
કુરુ કુરુ રિપુવશ્યતામગચ્છન્,
કિમપિ હિતં લભસે યતોઽર્થિતં શમ્ ॥૫૨॥
દ્વિષસ્ત્વિમે તે વિષયપ્રમાદા,
અસંવૃતા માનસદેહવાચઃ।
અસંયમાઃ સપ્તદશાપિ હાસ્યાદયશ્ચ,
બિભ્યચ્ચર નિત્યમેભ્યઃ ॥૫૩॥
ગુરૂનવાપ્યાપ્યપહાય ગેહમધીત્ય,
શાસ્ત્રાણ્યપિ તત્ત્વવાંચિ।
નિર્વાહચિંતાદિભરાદ્યભાવેઽપ્યૃષે!
ન કિં પ્રેત્યહિતાય યત્નઃ? ॥૫૪॥
વિરાધિતૈઃ સંયમસર્વયોગૈઃ,
પતિષ્યતસ્તે ભવદુઃખરાશૌ।
શાસ્ત્રાણિ શિષ્યોપધિપુસ્તકાદ્યા,
ભક્તાશ્ચ લોકા શરણાય નાલમ્ ॥૫૫॥
યસ્ય ક્ષણોઽપિ સુરધામસુખાનિ,
પલ્ય-કોટીર્નૃણાં દ્વિનવતીં હ્યધિકાં દદાતિ।
કિં હારયસ્યધમ્! સંયમજીવિતં તત્,
હા હા પ્રમત્ત! પુનરસ્ય કુતસ્તવાપ્તિઃ? ॥૫૬॥
નામ્નાપિ યસ્યેતિ જનેઽસિ પૂજ્યઃ,
શુદ્ધાત્તતો નેષ્ટસુખાનિ કાનિ।
તત્સંયમેઽસ્મિન્ યતસે મુમુક્ષોઽનુ-
ભૂયમાનોરુફલેઽપિ કિં ન? ॥૫૭॥

અથ ચતુર્દશો મિથ્યાત્વાદિનિરોધાધિકારઃ

મિથ્યાત્વયોગાવિરતિપ્રમાદાન્,
આત્મન્! સદા સંવૃણુ સૌખ્યમિચ્છન્।
અસંવૃતા યદ્ભવતાપમેતે,
સુસંવૃતા મુક્તિરમાં ચ દદ્યુઃ ॥૧॥
મનઃ સંવૃણુ હે વિદ્વન્!, અસંવૃતમના યતઃ।
યાતિ તંદુલમત્સ્યો દ્રાક્, સપ્તમીં નરકાવનીમ્ ॥૨॥
પ્રસન્નચંદ્રરાજર્ષેર્મનઃપ્રસરસંવરૌ।
નરકસ્ય શિવસ્યાપિ, હેતુભૂતૌ ક્ષણાદપિ ॥૩॥
મનોઽપ્રવૃત્તિમાત્રેણ, ધ્યાનં નૈકેન્દ્રિયાદિષુ।
ધર્મ્યશુક્લમનઃસ્થૈર્યભાજસ્તુ ધ્યાયિનઃ સ્તુમઃ ॥૪॥

jainuniversity.org
सर्व ज्ञानाय भवतु

સાર્થં નિરર્થકં વા યન્-મનઃ સુધ્યાનયંત્રિતમ્।
વિરતં દુર્વિકલ્પેભ્યઃ, પારગાંસ્તાન્ સ્તુવે યતીન્ ॥૫॥
વચોઽપ્રવૃત્તિમાત્રેણ, મૌનં કે કે ન બિભ્રતિ।
નિરવદ્યં વચો યેષામ્, વચોગુપ્તાંસ્તુ તાન્ સ્તુવે ॥૬॥
નિરવદ્યં વચો બ્રૂહિ, સાવદ્યવચનૈર્યતઃ।
પ્રયાતા નરકં ઘોરં, વસુરાજાદયો દ્રુતમ્ ॥૭॥
ઇહાઽમુત્ર ચ વૈરાય, દુર્વાચો નરકાય ચ।
અગ્નિદગ્ધા પ્રરોહન્તિ, દુર્વાગ્દગ્ધાઃ પુનર્ન હિ ॥૮॥
અત એવ જિના દીક્ષાકાલાદકેવલોદ્‌ભવમ્।
અવદ્યાદિભિયા બ્રૂયુર્જ્ઞાનત્રયભૃતોઽપિ ન ॥૯॥
કૃપયા સંવૃણુ સ્વાંગં, કૂર્મજ્ઞાતનિદર્શનાત્।
સંવૃતાસંવૃતાંગા યત્, સુખદુઃખાન્યવાપ્નુયુઃ ॥૧૦॥
કાયસ્તંભાન્ન કે કે સ્યુસ્તરુસ્તંભાદયો યતાઃ।
શિવહેતુક્રિયો યેષાં, કાયસ્તાંસ્તુ સ્તુવે યતીન્ ॥૧૧॥
શ્રુતિસંયમમાત્રેણ, શબ્દાન્ કાન્ કે ત્યજન્તિ ન।
ઇષ્ટાનિષ્ટેષુ ચૈતેષુ, રાગદ્વેષૌ ત્યજન્મુનિઃ ॥૧૨॥
ચક્ષુઃસંયમમાત્રાત્ કે, રૂપાલોકાંસ્ત્યજન્તિ ન।
ઇષ્ટાનિષ્ટેષુ ચૈતેષુ, રાગદ્વેષૌ ત્યજન્મુનિઃ ॥૧૩॥
ઘ્રાણસંયમમાત્રેણ, ગંધાન્ કાન્ કે ત્યજન્તિ ન।
ઇષ્ટાનિષ્ટેષુ ચૈતેષુ, રાગદ્વેષૌ ત્યજન્ મુનિઃ ॥૧૪॥
જિહ્વાસંયમમાત્રેણ, રસાન્ કાન્ કે ત્યજન્તિ ન।
મનસા ત્યજ તાનિષ્ટાન્, યદીચ્છસિ તપઃફલમ્ ॥૧૫॥
ત્વચઃસંયમમાત્રેણ, સ્પર્શાન્ કાન્ કે ત્યજન્તિ ન।
મનસા ત્યજ તાનિષ્ટાન્ યદીચ્છસિ તપઃફલમ્ ॥૧૬॥
બસ્તિસંયમમાત્રેણ, બ્રહ્મ કે કે ન બિભ્રતે।
મનઃસંયમતો ધેહિ, ધીર! ચેત્તત્ફલાર્થ્યસિ ॥૧૭॥
વિષયેંદ્રિયસંયોગાભાવાત્કે કે ન સંયતાઃ।
રાગદ્વેષમનોયોગભાવાત્કે તુ સ્તવીમિ તાન્ ॥૧૮॥
કષાયાન્ સંવૃણુ પ્રાજ્ઞ, નરકં યદસંવરાત્।
મહાતપસ્વિનોઽપ્યાપુઃ, કરટોત્કરટાદયઃ ॥૧૯॥
યસ્યાસ્તિ કિંચિન્ન તપોયમાદિ,
બ્રૂયાત્સ યત્તત્તુદતાં પરાન્ વા।
યસ્યાસ્તિ કષ્ટાપ્તમિદં તુ કિં ન,
તદ્‌ભ્રંશભીઃ સંવૃણુતે સ યોગાન્ ॥૨૦॥
ભવેત્સમગ્રેષ્વપિ સંવરેષુ,
પરં નિદાનં શિવસંપદાં યઃ।
ત્યજન્ કષાયાદિજદુર્વિકલ્પાન્,
કુર્યાન્મનઃસંવરમિદ્ધધીસ્તમ્ ॥૨૧॥
તદેવમાત્મા કૃતસંવરઃ સ્યાત્,
નિઃસંગતાભાક્ સતતં સુખેન।

jainuniversity.org
सर्व ज्ञानाय भवतु

નિઃસંગભાવાદથ સંવરસ્તદ્દ્વયં,
શિવાર્થી યુગપદ્ભજેત ॥૨૨॥

અથ પંચદશઃ શુભવૃત્તિશિક્ષોપદેશાધિકારઃ

આવશ્યકેષ્વાતનુ યત્નમાપ્તોદિતેષુ શુદ્ધેષુ તમોઽપહેષુ।
ન હંત્યભુક્તં હિ ન ચાપ્યશુદ્ધં,
વૈદ્યોક્તમપ્યૌષધમામયાન્ યત્ ॥૧॥
તપાંસિ તન્યાદ્વિવિધાનિ નિત્યં,
મુખે કટૂન્યાયતિસુંદરાણિ।
નિઘ્નન્તિ તાન્યેવ કુકર્મરાશિં,
રસાયનાનીવદુરામયાન્ યત્ ॥૨॥
વિશુદ્ધશીલાંગસહસ્રધારી,
ભવાનિશં નિર્મિતયોગસિદ્ધિઃ।
સહોપસર્ગાસ્તનુનિર્મમઃ સન્,
ભજસ્વ ગુપ્તીઃ સમિતીશ્ચ સમ્યક્ ॥૩॥
સ્વાધ્યાયયોગેષુ દધસ્વ યત્નં,
મધ્યસ્થવૃત્ત્યાનુસરાગમાર્થાન્।
અગારવો ભૈક્ષમટાઽવિષાદો,
હેતૌ વિશુદ્ધે વશિતેંદ્રિયૌઘઃ ॥૪॥
દદસ્વ ધર્માર્થિતયૈવ ધર્મ્યાન્,
સદોપદેશાન્ સ્વપરાદિસામ્યાન્।
જગદ્ધિતૈષી નવભિશ્ચ કલ્પૈર્ગ્રામે,
કુલે વા વિહરાઽપ્રમત્તઃ ॥૫॥
કૃતાકૃતં સ્વસ્ય તપોજપાદિ,
શક્તીરશક્તીઃ સુકૃતેતરે ચ।
સદા સમીક્ષસ્વ હૃદાથ સાધ્યે,
યતસ્વ હેયં ત્યજ ચાવ્યયાર્થી ॥૬॥
પરસ્ય પીડાપરિવર્જનાત્તે, ત્રિધા ત્રિયોગ્યપ્યમલા સદાસ્તુ।
સામ્યૈકલીનં ગતદુર્વિકલ્પં, મનો વચશ્ચાપ્યનઘપ્રવૃત્તિ ॥૭॥
મૈત્રીં પ્રમોદં કરુણાં ચ સમ્યક્,
મધ્યસ્થતાં ચાનય સામ્યમાત્મન્।
સદ્ભાવનસ્વાત્મલયં પ્રયત્નાત્,
કૃતાવિરામં રમયસ્વ ચેતઃ! ॥૮॥
કુર્યાન્ન કુત્રાપિ મમત્વભાવં,
ન ચ પ્રભો! રત્યરતી કષાયાન્।
ઇહાપિ સૌખ્યં લભસેઽપ્યનીહો,
હ્યનુત્તરામર્ત્યસુખાભમાત્મન્! ॥૯॥
ઇતિ યતિવરશિક્ષાં યોઽવધાર્ય વ્રતસ્થ-શ્ચરણકરણયોગાનેકચિત્તઃ શ્રયેત।
સપદિ ભવમહાબ્ધિં ક્લેશરાશિં સ તીર્ત્વા,
વિલસતિ શિવસૌખ્યાનંત્યસાયુજ્યમાપ્ય ॥૧૦॥

અથ ષોડશઃ સામ્યસર્વસ્વાધિકારઃ

jainuniversity.org
सर्वं ज्ञानाय भवतु

એવં સદાભ્યોસવશેન સાત્મ્યં,
નયસ્વ સામ્યં પરમાર્થવેદિન્!।
યતઃ કરસ્થાઃ શિવસંપદસ્તે,
ભવન્તિ સદ્યો ભવભીતિભેત્તુઃ ॥૧॥
ત્વમેવ દુઃખં નરકસ્ત્વમેવ,
ત્વમેવ શર્માપિ શિવં ત્વમેવ।
ત્વમેવ કર્માણિ મનસ્ત્વમેવ,
જહીહ્યવિદ્યામવધેહિ ચાત્મન્! ॥૨॥
નિઃસંગતામેહિ સદા તદાત્મન્નર્થેષ્વ-
શેષેષ્વપિ સામ્યભાવાત્।
અવેહિ વિદ્વન્! મમતૈવ મૂલં,
શુચાં સુખાનાં સમતૈવ ચેતિ ॥૩॥
સ્ત્રીષુ ધૂલિષુ નિજે ચ પરે વા,
સંપદિ પ્રસરદાપદિ ચાત્મન્!।
તત્ત્વમેહિ સમતાં મમતામુગ્,
યેન શાશ્વતસુખાદ્વયમેષિ ॥૪॥
તમેવ સેવસ્વ ગુરું પ્રયત્નાદધીષ્વ,
શાસ્ત્રાણ્યપિ તાનિ વિદ્વન્!।
તદેવ તત્ત્વં પરિભાવયાત્મન્!,
યેભ્યો ભવેત્સામ્યસુધોપભોગઃ ॥૫॥
સમગ્રસચ્છાસ્ત્રમહાર્ણવેભ્યઃ,
સમુદ્ધૃતઃ સામ્યસુધારસોડયમ્।
નિપીયતાં હે વિબુધા! લભધ્વમિહાપિ,
મુક્તેઃ સુખવર્ણિકાં યત્ ॥૬॥
શાંતરસભાવનાત્મા, મુનિસુંદરસૂરિભિઃ કૃતો ગ્રંથઃ।
બ્રહ્મસ્પૃહયા ધ્યેયઃ, સ્વપરહિતોડધ્યાત્મકલ્પતરુરેષઃ ॥૭॥
ઇમમિતિ મતિમાનધીત્ય ચિત્તે,
રમયતિ યો વિરમત્યયં ભવાદ્વાક્।
સ ચ નિયતમતો રમેત ચાસ્મિન્,
સહ ભવવૈરિજયશ્રિયા શિવશ્રીઃ ॥૮॥

jainuniversity.org
सर्व ज्ञानाय भवतु